

Göteborg

Västra Frölunda 116:1

Högsbo

Stensättning

Inv. nr. 48603

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1963:5

Ark. Ark. Gbg. Kom.

GÖTEBORGS STADSMUSEI
BIBLIOTEK

Rapport över undersökning av fornlämning Göt 816:1
inom Göteborgs stad.

Läge och be-
skrivning

Fornlämningen Göt 816:1 är belägen på stadsäga 15457 inom Göteborgs stad. Den har icke något karaktäristiskt toppläge utan ligger på en flatare del av Ås-krönet på nordsidan av en stor sluttande bergyta, (jfr foto 1 och 2).

Fornlämningen hade före undersökningen följande utseende:

Stensättning (stenjordsamling) 7 x 8 m Ö-V och 0,3 m hög. Övertorvad med i ytan talrika stenar 0,2-0,6 m stora. Ungefär i stensättningens centrum syns en håll 0,6 m lång, 0,3 m bred. N och S om stensättningen ligger nedrasad sten. Stensättningen är skadad i N delen genom markväg.

Grävningstid

Grävningstiden omfattade tiden från den 14/6 till den 2/7 1963. Undersökningen utfördes av Göteborgs arkeologiska museum. Arbetet leddes av fil.lic. Carl Cullberg. I övrigt deltog fil.stud. Jan Eric Sjöberg och Kjerstin Øvergaard samt gymnasiesterna Stig Eriksen, Hasse Kjellgren och Stefan Moberg. Under kortare tid deltog även fil.stud. Annabeth Dahl, Gunilla Hougen och Jarl Nordbladh. Undersökt sammanlagd yta för 816:1, 816:2, 816:3, 817: 140 kvm. Sammanlagd arbetstid: 637 arkeologtimmar, 308 grovarbetstimmar.

Arbetsbeskrivning

Efter förberedande fotografering samt nivellering och uppläggande av mätsystem lades en profil i N-S genom anläggningen. I rapporten kallas området väster om profilen område V och området öster om profilen område Ö.

Anläggningen avtorvades, stenen rensades, ritades, fotograferades och borttogs. Profilen ritades, och fotograferades. Området genomgicks ner till berggrunden.

Som utgångspunkt för mätningarna har använts Göteborgs stads polygonpunkt nr 3049 belägen på +59,932 m över stadens 0-plan, som ligger 10,137 m under medelvattennivån.

Grävnings- iakttagelser

Efter avtorvning och rensning visade sig anläggningen bestå av en oregelbunden samling av stenar och block på en mot NÖ sluttande bergyta (jfr planritning och foto 2,5,6). Anläggningen täckte inte denna bergytas högsta punkt. Att detta inte heller varit fallet vid uppbyggandet av anläggningen visas av att det i klyftorna väster och söder om den högsta punkten på bergytan inte fanns något nedrasat material från denna (se 816:2 och 3). Inte heller torde det vara möjligt att tänka sig anläggningen 816:1 i sin helhet såsom nedrutschad utefter bergytan. Framför allt fyndens läge (se "Fyndiakttagelser") talar mot detta. Då dessutom den intilliggande anläggningen 817 har ett liknande läge, måste 816:1 ses som anlagt på den sluttande bergytan.

Synnerligen anmärkningsvärd var anläggningens oregelbundna form där stora block omväxlade med mindre stenar. Stenen var icke rösd utan låg i ett skikt. Inom anläggningen fanns också områden där rösesten och block saknades (jfr foto 6).

Det kunde inte konstateras om de stora blocken hade varit resta eller utgjort en del av någon speciell konstruktion t.ex. en stenkista. Blockens läge omedelbart på berggrunden omgivna av mindre rösesten talar snarast för att de endast utgjort fyllnad i röset. I två fall gjordes fynd av keramik och brända ben intill block (jfr foto 9,10). I dessa fall kan blocken antagas vara centrum i var sin mindre gravläggning.

I den plana bergytan, som sluttade mot NÖ, fanns icke någon klyfta utan endast ett par mindre, skålformade, oregelbundna svackor. Det fanns inga fynd koncentrerade till dessa fördjupningar i berggrunden. Inte heller kunde iakttagas någon konstruktion i anslutning till dem (foto 11 jämföres med foto 2).

Norr om den markväg, som gick omedelbart norr om anläggningen kunde iakttagas en stenanhopning. Den låg på den del av bergytan, som sluttade ned mot den mindre försumpning, som fanns mellan anläggningarna nr 816 och 817.

Bergytan och stenarna avtorvades och rensades. Stenarna visade sig ligga utan någon inbördes ordning och syntes icke sammanfogade till någon anläggning. Inga fynd gjordes. Att några stenar utkastats från norra delen av 816:1 vid markvägens anläggande kan dock vara möjligt. Då inga brända ben eller krukskårvor eller -flager påträffades har troligen inte någon brandgrav förstörts av markvägen.

Området V om profilen (jfr planritning och foto 6,7,8) bestod av enstaka större block intill profilen, en oregelbunden stensamling i norra och södra delen, samt tätare upplagda stenar i västra delen. Fynden framkom framför allt i denna sista stensamling. Rösestenarna var av varierande storlek och var ingenstades packade eller inkilade mellan varandra. I mitten av området fanns en yta där sten saknades.

Området Ö om profilen (jfr planritning och foto 6,9,10) bestod av ett flertal större block i de södra och östra delarna. Omkring dessa block samt i norra delen av området förekom oregelbundet lagda stenar av varierande storlek. I nordvästra delen av området fanns en tom yta, som endast av ett fåtal block skildes från motsvarande yta i området väster om profilen. Blocken bildade inte någon urskiljbar konstruktion, ej heller syntes de ha varit resta. Intill ett par av dem fanns keramik och brända ben (foto 9,10)

Profiliakttagelser (jfr profilritningen)

Lagerföljden i profilen har diskuterats med geologen fil. mag. Åke Hillefors, vid hans besök på platsen.

Profilen visade följande lagerföljd:

- 1/ Vegetationsskikt bestående av gräs- och ljungtorv. Det låg över en del rösestenar samt ned mellan dem. I sin undre del bestod det av förmultnad vegetation uppblandad med sand som således var humusbemängd och till färgen mörkbrun. Detta avlöstes utan beständ gräns av
- 2/ svart limonitiserad sand, som fanns delvis omkring stenarna, delvis under dem. Vissa stenar eller block låg direkt på bergytan.
- 3/ Berggrund täckt av tunt lager av vittringegrus. I ovan nämnda svackor i berggrunden iakttogs tjockare lager av vittringegrus.

I lager 1 och 2 fanns enstaka stycken av träkol. Någon starkare koncentration av sådana förekom dock inte. Eventuellt kan de enstaka kolstyckena vara rester av brand eller förkolning.

Ovanstående lagerföljd återkom i hela anläggningen utom i området öster om profilen, söder om det stora östligaste blocket, där i det där tjockare sandlagret kunde iakttagas mörkfärgningar. Dessa torde dock vara humusnedfärgningar från ovanliggande stenar.

Profildiskussion.

Profiliakttagelserna ger anledning till följande överväganden angående uppbyggnaden av anläggningen.

- 1/ Eftersom vissa stenar och block låg direkt på berggrunden med sand omkring sig har förmodligen rösesten och sand lagts dit samtidigt på en bar bergyta.
- 2/ Troligen har detta skett i flera omgångar varvid block lagts ned, krukor och rester från likbålet placerats där samt rösesten lagts på (se ovan).
- 3/ Några rester efter (lik)bål på platsen kunde icke urskiljas.

Fyndiakttagelser

Fynden utgöres av 30 nummer, varav 7 st. består av keramik (nr 1-7), 14 st av brända ben (nr 8-21) 4 st av kol (nr 22-25) och 4 st av flinta (nr 26-29) samt en mindre, flat häll (nr 30). Dessa fynd kommer från 17 fyndplatser.

Fynden fördelar sig på fyndplatserna enligt tabell på följande sida.

Keramik	Brända ben	Kol	Flinta
1	8	22	26
2	9		
	13		
	14		
	20		
	21		
		25	
	18		
	16		
4	17		
5	19		27
	15		28
	10		
	11	23	
3	12	24	
6			
7			

Härav framgår att ett fynd har 4 fyndtyper, 2 fynd har 3 fyndtyper, 4 fynd har 2 fyndtyper, 10 fynd har 1 fyndtyp. De två fynden med tre fyndtyper består av keramik, brända ben och kol, respektive keramik, brända ben och flinta. De fyra fynden med två huvudtyper består av: 2 fall med keramik och brända ben, ett fall med brända ben och flinta och ett med brända ben och kol.

Keramikens bestod av två typer, båda bruna med brun kärna. Skärvorna var 7-10 mm tjocka. Fynd nr 4 bestod av ett hårt, kraftigt stengodsliknande material. Alla övriga fynd av keramik, 1-3, 5-7 bestod av skärvor och flagor av ett grovmagrat gods med finelamman yta. Brottytorna visar en tydlig skiktning av godset, vilket lätt spaltas upp i tunna flagor.

I område V låg det största fyndet (nr 1-8-22-26-30) i områdets västligaste del (se foto nr 7,8). Keramikens förekom dels i vegetationsskiktets rotsystem, dels i den svagt

limonitiserade sanden under och omkring rösestenen. Keramiken i vegetationsskiktet var den kraftigast flagade, de större skärvorna framkom i sanden. Keramikkoncentrationen var belägen omkring en flat stenhäll ca 2 x 2 dm, som stod snett i sanden inkilad mellan två stenar. Keramiken fanns på båda sidor om hällen. Denna har troligen legat som ett slags lock över en urna. Då denna krossats har hällen fallit ned i den.

I närheten av keramikkoncentrationen kunde iakttagas ett mindre område med oregelbundna sotfläckar.

I norra delen av område V fanns ett mindre fynd av keramik och brända ben (2,9) och i södra delen spridda fynd av brända ben (13,-14,-20).

I område Ö invid det östligast belägna stora blockets norra sida gjordes ett fynd (3,-12,-24) (jfr foto 9,10). Fyndet låg i den humusbemängda rotgenomsatta sanden omedelbart under vegetationsskiktet och inkilad mellan och under några mindre rösestenar. Keramikfyndet med det stengodsliknande materialet låg vid basen av ett av de större blocken i område Ö:s södra del (5,-19,-27, foto 9,10). Fyndet låg i den svagt limonitiserade sanden. Under blocket låg ett tunt sandlager. I detta gjordes dock inga fynd. Vid fyndets framtagande kunde ingen särskild gravkonstruktion eller mörkfärgning iakttagas. Övriga fynd i område Ö låg i dess södra och östra del och bestod av spridda fynd av keramik, brända ben eller kol (4,17-6-7-10-11, 23-15, 28-16-18-21-25)

Fynddiskussion

Fynden består av skärver och flagor av keramik, samt av brända ben, kol och flinta.

Spridningsbilden visar att två av de tre fynden med fyra resp. tre fyndtyper invid stora block ligger i västra respektive östra delen av anläggningen. Övriga fynd förekommer fr.a. i anläggningens södra del. En viss koncentration tycks finnas kring de stora blocken i södra delen av område Ö (4,17-5,19,27,-15,28-16-18)

Fynden finns icke ned på berggrunden utan ligger i sandlagret mellan denna och vegetationsskiktet.

Denna sammanfattning av fyndtyp och fyndens läge i plan och profil visar att de brända benen tillsammans med en mindre mängd kol från likbålet förmodligen lagts i en urna vilken ställts i sanden mellan ett par mindre stenar eller invid ett block. Över urnan har därefter lagts ytterligare sten och sand.

Om en hel kruka har varit benbehållare eller endast en större skärva har täckt benen i de flesta fallen (undantag fynd 1.) kunde icke konstateras. I vissa fall antyder den ringa keramikmängden det senare. Eventuellt kan också krossad keramik ha lagts till gravgömmen tillsammans med brända ben och kol.

Hur de spridda fynden av keramik och brända ben skall förklaras är icke klart.

Om flintfynden är nedlagda med något bestämt syfte i graven har icke kunnat klarläggas.

Huruvida keramikens starka flagning skall förklaras som resultat av frostens inverkan har inte heller kunnat klarläggas.

Sammanfattning.

Anläggningen C8t 816:1 är en oregelbunden stenhord-samling mitt på en mot nordöst sluttande bergyta. Anläggningen har icke täckt bergytans högsta punkt. Någon klar nedrasning från denna har icke kunnat konstateras. Anläggningen är skadad i sin norra del av en markväg.

Anläggningen består av ett lager av rösesten och större och mindre block. De ligger i en oregelbunden anhopning på så sätt att en tom yta bildas i anläggningens nordöstra del.

Under vegetationsskiktet och mellan och under stenarna och blocken finns ett lager av svagt limonitiserad sand på berggrunden. Fynden ligger i denna sand mellan stenarna och i vissa fall invid blocken. Några särskilt konstruerade gravgömmor kunde ej iakttagas. Över urnan vid fynd 1 har legat en mindre stenplatta.

Anläggningen har förmodligen tillkommit på så sätt att först lagts på bergytan sand och en mindre samling sten (med eller utan block) i vilken urna (skärvor), brända ben och kol placerats. Därefter har succesivt tillfogats fler dylika mindre anläggningar till dess anläggningens nuvarande form uppnått.

Om den tid som förflutit mellan de olika anläggningarna kan intet bestämt sägas.

Göteborg den 10 mars 1965

Carl Cullberg

Gst 816:1

Fyndkatalog

INV.-NR

Fynden är numrerade från 1-30

48603: 1-7	1-7	Keramik
: 8-21	8-21	Brända ben
: 22-25	22-25	Kol
: 26-29	26-29	Flinta
: 30	30	Flat häll

Keramikens beskrives enligt följande mall:

angivelse om en eller flera godstyper
 antalet skärvor (anges om antalet understiger sex st.)
 skärvor och/eller flagor
 färg (endast brun, grå, svart anges.)
 vikt
 mått
 godstjocklek
 mynningskant, profil
 ornering
 nivå

Då ett fynd består av flera typer av föremål, t.ex. keramik, brända ben och kol, återfinns dessa således på skilda platser i katalogen. Därför har till varje föremål i ett sådant fynd fogats en anvisning om med vilka andra fyndnummer det skall jämföras.

Keramik: (varje nummer innehåller endast en godstyp)

1	Keramik	skärvor och flagor, brun, 570 gr, 2-116 mm 10 mm tj, några skärvor svagt böjda; nivå 58, 14-58, 32	jmf. fynd 8, 22, 26, 30
2	"	2 skärvor samt flagor, brun, 120 gr, 2-51 mm, 10 mm tj, 1 skärva svagt böjd; nivå 61, 49	jmf. fynd 9
3	"	2 skärvor samt flagor, brun, 55 gr, 2-22 mm 6 mm tj, nivå 60, 92	jmf. fynd 12, 24
4	"	skärvor och flagor, brun, 104 gr, 6-74 mm, 10 mm tj, skärvorna svagt böjda; nivå 60, 98	jmf. fynd 18
5	"	1 skärva, 1 flaga, brun, 5 gr, 18-31 mm, 7 mm, skärvan är en kantskärva med avrundad kant, svagt böjd. nivå 60, 94	jmf. fynd 19, 27
6	"	2 flagor, brun, 5 gr, 16-18 mm nivå 60, 87	
7	"	1 flaga, brun, 1 gr, 12 x 16 mm nivå 60, 87	

Brända ben

8	Br.ben	250 gr	nivå 58, 14-58, 32	jmf. fynd 1, 22, 26, 30
9	"	0,5 gr	nivå 61, 49	" 2
10	"	2,5 gr	nivå 60, 91	"
11	"	13 gr	nivå 60, 90-60, 96	" 23
12	"	95 gr	nivå 60, 92	" 3, 24
13	"	1 gr	nivå 61, 40	
14	"	2 gr	nivå 61, 42	
15	"	2,5 gr	nivå 61, 07	" 28
16	"	1 gr	nivå 61, 05	
17	"	8 gr	nivå 60, 98	" 4
18	"	0,2 gr	nivå 61, 08	
19	"	9 gr	nivå 60, 94	" 5, 27
20	"	4 gr	nivå 61, 44	
21	"	0,5 gr	nivå 61, 24	

INV.NR 48603:22-30

Kol

22	Kol	1 gr	nivå 58,14-58,32	Jmfr fynd 1,8,26,30
	En fyrkantig träkolsbit, 5 x 5 mm, är genomborrad med ett runt hål 1 mm i diam.,			
23	kol	0,5 gr	nivå 60,90-60,96	Jmfr fynd 11
24	"	0,5 gr	nivå 60,92	" 3,12
25	"	2 gr	nivå 61,20	"

Flinta

26	Flinta	150 gr	nivå 58,14-58,32	" 1,8,22,30
27	"	6 gr	nivå 60,94	" 5,19
28	"	3 gr	nivå 61,07	" 15
29	"	0,5 gr	nivå -	
	retuscherad flintspets, 9 x 10 mm, gråvit			

Flat häll

30	6 st. 2000 gr, 21 x 27 mm - 200 x 220 mm, gnejsgranit			
	Jmfr fynd 1,8,22,26			

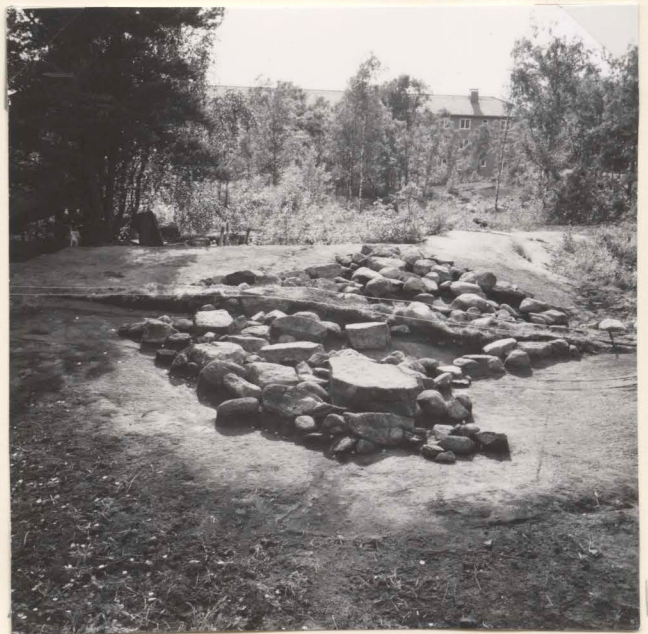
Anläggningen från Ö
före undersökningen.



1.

B5855 neg.nr 5705

Anläggningen från Ö
framrensad.



2.

B5855 neg.nr 5706

Anläggningen från SÖ
före undersökningen.



3

B5856

neg.nr 5707

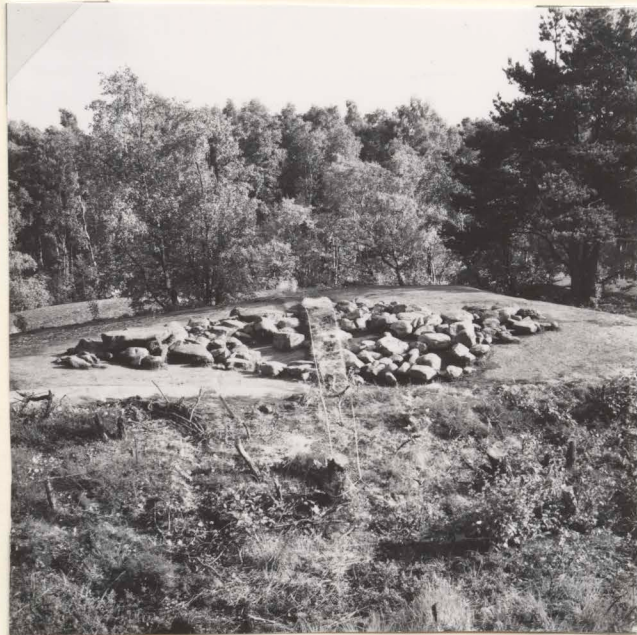
Anläggningen från SÖ
framrensad.



4.

B5856

neg.nr 5708



5.

B5857 neg.nr 5709



6.

B5858
neg.nr 5710

Anläggningen från N,
framrensad

Anläggningens västra
halva framrensad med
platsen för fynd nr 1
markerad. Foto från S.



7

B 5859 neg.nr 5711

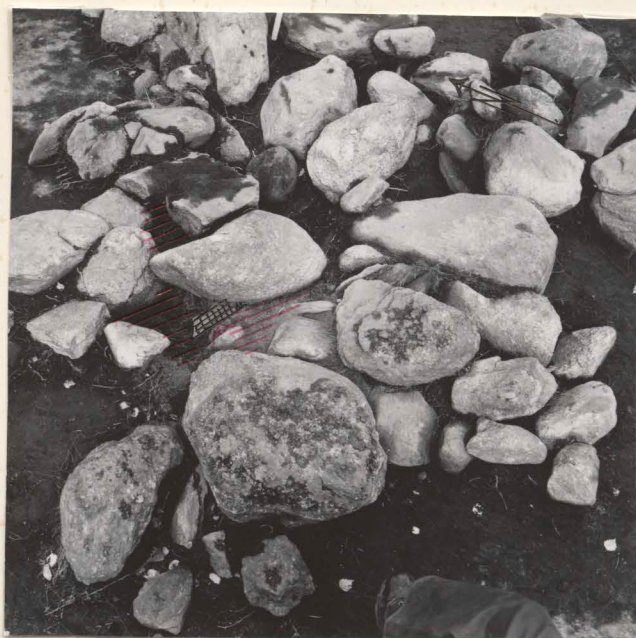
Platsen för fynd nr 1.



Keramik



Stenplatta

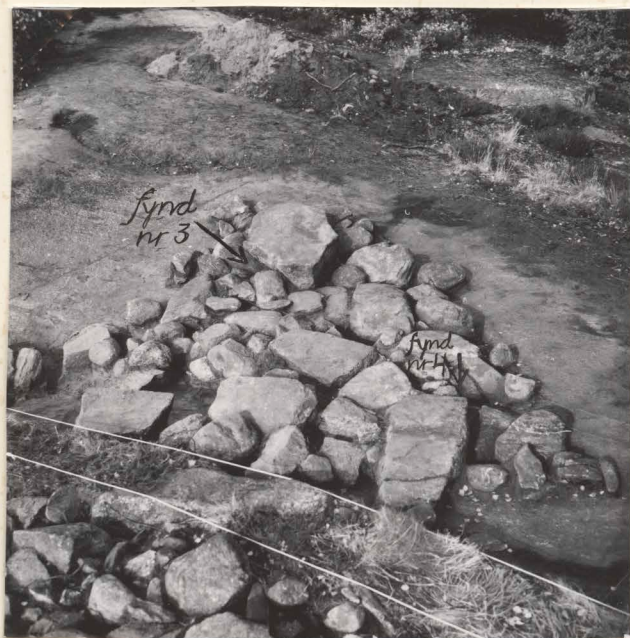


8

B 5859 neg.nr 5712

Anläggningens östra halva
framrensad med platserna
för fynd nr 3 och nr 4

Foto från V.



9

B5860

neg.nr 5713

Anläggningens östra halva
framrensad med platserna för
fynd nr 3 och nr 4 markerade

Foto från S



10

B5860

neg.nr 5714



11

B5861

neg.nr 5715

Platsen för Göt 816:1 efter undersökningen